

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 23.

V Ljubljani, 1. decembra 1884. l.

XXIV. leto.

Neprilike kranjskih učiteljev.

Odkar je zadnja deželna šolska postava ali novela z 9. marca 1879. l. zagledala beli dan, odkar so se na tej podlogi ustanovile ljudskim učiteljem plače, ni še preteklo nobeno leto, da se ne bi v deželnem zboru reševale prošnje učiteljev zaradi pomanjkljivosti omenjene postave; isto takó brale so se že v vseh slovenskih časopisih bolj ali manj tužne izjave o tej postavi. Posebno v zadnjem času se je mnogo pisalo o tem predmetu. Tudi jaz tū nekaj o tem omenjam. — Najprvo o gmotnem stanju učiteljstva.

Kadar se nastopnemu učitelju posreči, da po zrelostnem izpitu dobí začasno učiteljsko službo, treba mu je pred vsem, da si nakupi obleke, perila in največkrat tudi hišne oprave. Izdatki za take in enake potrebe so primeroma učiteljevi plači takó visoki, da jih je treba najmanj dve leti poravnovati. Za tem pride čas, da je treba iti k izpitu učiteljske sposobnosti. Učitelj si mora kupiti več novih knjig za pripravljanje k tej preizkušnji. Mogoče je, da se tū i tam primeri, da je to učiteljevo pripravljanje površno; komur so pa razmere nastopnih učiteljev na deželi znane, koliko truda, sitnosti ima z mladino v prvih letih, ko je še premalo izkušen, razumel bode, kako težavno mu je to pripravljanje. Malo mu tedaj ostaje prostega časa za resno učenje. To, kar se je poprejšnja leta v učiteljišči naučil, izginilo mu je bolj ali manj iz glave, in treba je z nova začénjati. Ta preizkušnja pa ga tudi denarja stane.

Pri drugih stanovih, recimo pri davkarijskih pripravnikih ali pri preizkušnji za kanceliste ali bodisi že kje drugod, kandidat v enem ali dveh dneh dostane preizkušnjo. Pri učiteljih pa morajo kandidatje iti v kraj izpraševalne komisije, ter tam po celih osem dni ali še dalje bivati na lastne troške; zraven tega pa je še treba plačati takse 8 — 10 gld. ter potrebne koleke.

Po mojih mislih bi se pa tudi ta preizkušnja lahko krajše opravljala, kakor se opravlja zdaj. Ne vem, če je res treba, da se pri tej preizkušnji potratí toliko dragega časa. Ali bi ne bilo morda primerneje, da bi se namesto dolgih pismenih nalog raje več ustno izpraševalo, ker takó bi se v kratkem času več doseglo, kakor takó. Te vprašanja so vredna, da bi jih merodajni krogi slišali, se za-nje zanimali in delali, da bi se v pravičnejši meri izvrševale; mi učitelji si moremo sami pomagati.

V dóbi kot nastopni učitelj ima jih večina tudi nalogo, da morajo opravljati svojo državljansko dolžnost, t. j. vsak je bolj ali manj v letih, da mora v svoj okraj iti k novačenju. V treh, zdaj še celó v štirih letih, mu je treba tū sim in tje popotovati. Če je k vojakom potrjen, mora potem namesto, da bi si o počitnicah nekoliko odpočil, še opravljati težavne vojaške vaje.

Koj pri vstopu v javno službo mora $\frac{1}{2}$ odstotka svoje plače puščati za okrajno učiteljsko knjižnico, kar znaša tudi dva do dva in pol gld. na leto. S preizkušnjo učiteljske sposobnosti pridejo pa k učitelju nove nadloge. Deželna šolska postava z 29. aprila 1873. l. v §. 81. nalaga mu, da more učitelj 10% od plače plačevati v pokojninski zaklad, in zraven tega potem vsako leto ves čas službovanja še po 2%. To bi še bilo. Toda k temu pride še taksa za imenovanje 25—31 gld., ki se mora plačati. Oboje to znaša 75—92 gld. in to vse od plače 400—500 gld., in vse to se mora navadno v teku enega leta plačati. Popred sem omenil, koliko veliko, najmanj 30 gld., da stane preizkušnja učiteljske sposobnosti, zdaj pridejo pa taki troški na vrsto; ali je potem mogoče, da bi se učitelj pošteno preživljal, da bi ne zabredel v dolgove i. dr.?

Pri vsem tem pa ima prav malo upanja, da bi kdaj prišel k boljši plači, kajti §§. 38. in 39. novele 9. marcija 1879. l. 93% vseh učiteljev ne more več imeti nego 400—500 gld. letne plače in le 7% 600 gld. Ali je pri teh razmerah mogoče, da ima učitelj še veselje do svojega stanú, da si prizadeva v svoji stroki napredovati, ali mu je mogoče, da bi si kupoval učne pripomočke s takó majhno plačo? Takó ginejo leta za leti. Čez nekaj časa človek sam ne vé, kam je zabredel in kakó?!

Poglejmo tedaj opravičene prošnje naših ljudskih učiteljev! Najprvo so se oglasili Kraški učitelji, živeči v krajih, kjer razsaja silna burja, pekoča vročina in elementarne nezgode že takó izsesano zemljo opustošajo, prevideli so prvi in le prekmalu, da jim je nemogoče s takimi dohodki izhajati. Komur so te slabe okoliščine le nekoliko znane, pritrditi mora, da je bila ta prošnja za izboljšanje učiteljske plače ne le popolnoma opravičena, temuč tudi nujne podpore vredna.

Učitelji na enorazrednicah, ki ob enem oskrbujejo uradno poslovanje s šolskimi oblasti, stavili so tudi prošnjo na kranjski deželni zbor, da bi se jim privolila opravičnina v znesku 30—36 gld. Poglejmo najprvo, kakó imajo druge kronovine v tej zadevi urejene opravičnine sploh in potem primerjajmo jih s kranjskimi:

Na Češkem imajo učitelji enorazredne ljudske šole po 50 gld., dve-, štirirazredne po 100 gld., pet- in večrazrednice pa po 200 gld. opravičnine. Na Moravskem po 200 gld., 200 gld. in po 100 gld.; v Šleziji po 200 gld., 200 gld., 100 gld., 50 gld.; v Galiciji po 100 gld., 50 gld., 50 gld., 50 gld.; v Bukovini po 150 gld., 150 gld., 100 gld., 50 gld.; v Gorenji Avstriji po 100 gld. samo na dveh- in večrazrednicah; v Dolenji Avstriji 200 gld., 100 gld., 50 gld.; v Predarlski po 200 gld., 100 gld., 50 gld.; v Solnograškem po 200 gld., 200 gld., 100 gld., 100 gld.; na Štajerskem po 100 gld., 100 gld., 50 gld., 50 gld.; na Koroškem za vsak razred po 30 gld., največ 150 gld.; na Goriškem na enorazrednicah 30 gld., na dvorazrednicah 50 gld., na trirazrednicah 75 gld., na četero- in večrazrednih ljudskih šolah 100 gld.; v Istriji za vsak razred 30 gld., največ 100 gld.; v Dalmaciji po 100 gld., 60 gld. Na Kranjskem pa imajo dvorazrednice po 50 gld., trirazrednice po 75 gld. in četero- in večrazredne ljudske šole po 100 gld. opravičnine.

Iz tega se razvidi, da prav vse kronovine Cislitanije delijo na dveh- in večrazrednicah, izvzemši tudi najubožnejše provincije ne, večje ali vsaj enake opravičnine in ne samo, razun Dalmacije, Moravske, Dolenje Avstrije, Gorenje Avstrije in Predarlskega, privoljujejo vse dežele enorazrednicam to, kar na Kranjskem še nimamo. Kar je devet dežel izpoznalo za potrebno, mej njimi Bukovina, Galicija, Gorica in Gradiška, Istrija, Koroško, Solnograško, ki gotovo niso bogatejše kronovine, kakor Kranjska in mej njimi nekatere še visoko, bi gotovo tudi času primerno bilo, da bi se to tudi pri nas uvelo.

Toda iz teh vzrokov učiteljstvo ne zahteva na enorazrednicah opravičnine, ampak zaradi istinitih troškov, ki jim uradno poslovanje povzročuje. Enorazrednice se navadno

nahajajo v krajih, kjer so največ še od pošte ločeni, včasih po eno ali dve uri oddaljeni. Oddajanje in vzprejemanje uradnih in privatnih pisem združeno je z raznimi troški. Čez leto se tega precej nabere in posebno v krajih, kjer exhibitna številka precej vzraste. Iz katerega žepa mora to do zdaj učitelj na enorazrednicah jemati? Kdo mu pa povrne troške, kar ga stanejo papir in pisalne rekvizite? Kdo mu plača trud? Ako se tedaj učiteljem na enorazrednicah dovoli opravičnost, stori se le, kar jim po vsaki pravici pristojuje. Deželni zbor meneč, to povzročuje le kacij 10–20 gld. na leto, nij vredno, da bi se nagradilo; a pri učiteljih se mora z vsakim krajcarjem računati in toliko bolj z goldinarji, ker so že takó po mogočnosti okrajšani, kakor sem v uvodu dokazal.

Ako deželni zbor opravičnost učiteljem na enorazrednicah privoljuje, dodeli jim le to, kar zaslužijo, kar zdaj morajo zakladati iz lastnega žepa. (Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

XXXVIII. Mihael Hofman, r. v Ljubljani l. 1755, katehet v Kranju, korar v Novem Mestu, prefekt ondašnje gimnazije, po začasno odpravljenem korarskem zboru živel v pokoju v Kranju, v Lahovčah, u. v Ljubljani l. sept. 1826. Njegova je knjižica:

a) Viša sveto Mašo slišati inu druge Molitve. V Lublani. Utisnenu per J. Fr. Egerju, 1791. 12. 80 str. Mej molitvami je pesem pri sv. maši. Na koncu: „Ta rezložena molituv: Oče naš, katira se posebnu ob Nedeljih moliti, ali spremljivati zna. — Kader tebi ena ali druga resnyca bol k' sercu grede, tok se v tisti kaj dalej gori derži. Ny potreba use zmoliti, se zna tudi le ena sama prošna uzeti, koker tebi čas, inu ajfer da. Bolši je malu, inu dobru, koker pa veliku, inu slabu moliti (str. 50).“

b) Življenje Svetnikov . . Sp. Franc Veriti I–IV. Bukve l. 1828—29. — Hodil je Hoffmann pri Jezuitih v šolo, prebiral v Novomeški samostanski bukvarnici življenje svetnikov, spisal veliko zgodb in naukov učenih mož, kar je porabil Veriti, česar v predgovoru hvalno omenja.

c) Eksercicije, to je Nauki in premišljevanja od nar imenitniših resnic svete vere. Spisal ranjki častitljivi gospod Mihael Hofman, nekdamni korar v' Novim Mestu. Nat. J. Blaznik, 1839. 8. XV. 277. Spravil na svetlo Janez Ciglar (Ziegler vid. Predgovor).

XXXIX. Juri Zelenko t. j. Mihael Zagajšek, r. l. 1739 za Gajem v Ponkvi, mašnik l. 1765, župnik na Kalobji, u. 9. maja 1827 in pokopan v spodnji Svetni (v Zaveršah). „Slovenci so svoje dni malo kaj brati znali . . Ni bilo pa tudi knjig Slovenskih . . Ta dubovska pušava je vsakiga domoljuba v serce bolela; tudi rajniga Zagajšeka. Lotijo se slavniga dela, ino spišejo prvi na Štajerskim pismenost ali gramatiko nemško slovensko, po kateri se lahko Nemci Slovenšine, Slovenci pa Nemšine naučijo. Natisnil njo je v Celi 1791 Franc Jenko. Ime so preminili, inu Jurj Zelenko imenovali. Naj si je ravno to delo le pervina — ne popolnoma bilo, vender za toliko več velja, za kolikor manj so v svoji samoti ino pa v začetki slovenskiga slovstva prijatel pomoči imel. — Tudi slovensko nemški besednik ali slovar so spisali, veliko pol noči prebedeli težko delo dogotovit. Ali ravno so rajni Valentin Vodnik svoj besednik oznanili, ino tako je obdveh možev delo zaostalo. Poznej so svoj rokopis nekemu rodoljubu v Cele poslali, ki ga je ne le jim, ampak tudi nam zapravil. Velika škoda je to, katiro